

sanctos voluntate, peccatores vero sibi necessitate A
subjectos. Atque ita fit ut inimici etiam subjecti
sint pedibus ejus. » Item in Osee. : « Super tritico
et vino falsis mysteriis corporis et sanguinis Christi
hæretici conciduntur, et diversa sibi constituunt
tabernacula, et eversi sunt in nihilum : si enim veritas
Deus est, quidquid est contrarium veritati,
mendacium est, et nihil nominatur. » Item in psal.

(52) Ex codicibus manuscriptis.

CLXV : Dat escam esurientibus : Putat quis, quod
panem cœlestem de mysteriis dicat. Et de hoc quidem
accipimus; quia vere caro Christi est. Cœterum
dicamus aliter, panis Christus, caro ejus sermo
divinus est, et doctrina cœlestis, quæ animam nostram
reficit. »

*Explicit liber domni Guillelmi de corpore et sanguine
Domini (52).*

SPECULUM FIDEI.

(Bibliotheca Cisterc. nbi supra, p. 79.)

Inter omnia salutaria Dei salutarium nostrorum, B
quæ Deus noster, Deus salvos faciendi (33), homini
ad salutem suam proponit observanda, sicut dicit
Apostolus (1 Cor. xiii), « manent tria hæc, fides,
spes, charitas, » maxime observanda salvandis
mortalibus. Hanc enim trinitatem constituit Trinitas
sancta in mente fideli, ad imaginem et similitudinem
suam, qua renovamur ad imaginem ejus qui nos
creavit, in homine nostro interiori; et ipsa est ma-
china illa salutis humanæ, cui ædificandæ ac con-
struendæ in cordibus fidelium invigilat omnis Scri-
ptura divinitus inspirata. A fide enim incipit homo.
Interim quippe dum peregrinamur a Domino, non
nos fallit Apostolus, qui dicit (Ephes. iii), Christum
per fidem habitare in cordibus nostris. Sed et spes
peregrinationi nostræ necessaria est. Ipsa enim est
quæ consolatur in via. Tolle enim viatori spem per-
veniendi, franguntur vires ambulandi. Cum autem
venerimus quo tendimus, jam non erit fides. Nun-
quid enim dicitur nobis, Crede? Non utique, quia
videvimus Deum, et contemplabimur eum. Sed ne-
que spes jam erit necessaria, quando erit res. Quod
enim videt quis, quid sperat? (Rom. viii.) Nec ta-
men fides et spes peribunt, sed in res suas transi-
bunt: cum, quod credebatur, videbitur; habebitur,
quod sperabatur. Charitas vero non tantum erit, sed
perfecta erit: cum, quod nunc diligitur credendo
et sperando, tunc diligitur videndo et tenendo.
Interim vero homini in illud lumen incircum-
scriptum intendere cupienti quam necessaria sint
tria hæc, facile est advertere. Tria namque ha-
beat necesse est oculus, quibus jam bene uti possit,
ut aspiciat et videat. Oculus vero animæ mens sive
ratio est, ab omni malo pura atque purgata: quod ei
primo nihil aliud præstat quam fides. Si enim non
credat se visuram quod adhuc demonstrari non
potest ægrotanti, quia nequit videre nisi sana, non
dat operam suæ sanitati. Sed quid, si credat qui-

dem et rem se habere, sicut dicitur, atque ita si
videre potuerit, se esse visuram, sanari tamen se
posse desperet, nonne se prorsus abjicit atque con-
temnit, nec præceptis medici obtemperat, præser-
tina quia præcepta ipsa necesse est ut morbus dura
sentiat? Ergo fidei spes adjicienda est. Quid si, et
credat ita se habere omnia, et se speret posse sa-
nari, ipsam tamen quæ promittitur lucem non amet,
non desideret: suisque tenebris, quæ jam ei in con-
suetudine jucundæ sunt, se arbitretur debere esse
contentam: nonne nihilominus medicum respuit?
Ergo tertia charitas necessaria est, et nihil tam
necessarium. Igitur sine tribus istis anima nulla sa-
natur. ut possit Deum videre, hoc est intelligere.
Cum ergo sanos habuerit oculos, restat ut aspiciat.
Aspectus autem animæ ratio est. Sed quia non se-
quitur ut omnis qui aspicit, videat: aspectus rectus
atque perfectus, id est quem visio sequitur, virtus
vocatur. Virtus namque est recta vel perfecta ratio.
Sed et ipse aspectus, quamvis jam sanos oculos con-
vertere in lucem non potest, nisi tria illa perma-
neant; fides, qua creditur ita rem se habere, ad quam
convertendus est aspectus, ut visa faciat beatum;
spes, qua cum bene aspexerit, se visurum esse
præsumat; charitas, qua videre perfruique deside-
ret.

Jamque aspectum sequitur illa visio Dei, quæ est
finis aspectus; non quo jam non sit, sed quo nihil
amplius habeat quo se intendat: et hæc est vere
perfecta virtus, ratio perveniens ad finem suum,
quam beata vita consequitur. Ipsa autem visio in-
tellectus ille est, qui est in anima, cum animæ intel-
ligere, hoc est Deum videre, contigerit. Ita cum
justus ex fide vivat (Rom. i), manent utique ad
formandam vitam fidelium tria hæc. Hinc namque
fit ut pares cum eis mores non habeant infideles,
qui hæc tria cum fidelibus paria non habent. Qui
enim a fidelibus alia credit, alia sperat, alia diligit,

(53) Quædam ex margine codicis in textum videntur irrepsisse quæ sensum conturbant.

necesse est ut etiam aliter vivat. Nam etsi usus quarundam rerum similis esse nobis cum gentibus videtur, longe tamen aliter his rebus utimur, qui ad alium finem usum earum referimus, aliter de eis gratias agendo, de quo prava et falsa non credimus; et easdem res non ad eundem finem referendo, sed ad finem divini legitimique præcepti, charitatem de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. Nam et homo fide, spe et charitate subnixus, eaque inconcusse retinens, non indiget Scripturis, nisi ad alios forte instruendos. Ita multi per hæc tria etiam in solitudine sine codicibus vivunt. Unde et in illis arbitrator jam impletum esse quod dictum est, quoniam « sive prophetiæ evacuabuntur; sive linguæ cessabunt; sive scientia destruetur (I Cor. xiii). » Quibus tamen quasi machinis tanta in eis fidei, spei et charitatis surrexit instructio, ut perfectum sine illis apprehendant, quale potest esse perfectum vitæ hujus, quod per fidem, spem et charitatem, apprehendi potest.

Perfectio namque hujus vitæ non alia est quam per fidem, spem et charitatem, perfecte quæ retro sunt oblivisci, et in ea extendi quæ ante sunt. Nam et Apostolus hoc dicit: « Quotquot, » inquit, « perfecti sumus, hoc sapiamus (Philip. iii). » Quicumque ergo vere quæruat Deum Trinitatem, trium virtutum harum affectent in semetipsis habere trinitatem, et conformare se studeant ad earum disciplinam. Conscientia earum paradisi voluptatis est, pollens affluentia gratiarum, et castis sanctarum delictis virtutum; ubi homo incola paradisi ipsius cum Deo conversatur; et sæpe eum videt, semper ab eo videtur, sæpe cum eo loquitur. Tres autem cardinales istæ virtutes ubi sunt, ad aliquam similitudinem Trinitatis Dei sic sibi invicem connexæ sunt et conjunctæ, ut sint singulæ in omnibus, et omnes in singulis; ut quod, et quantum, et quomodo, quis credit; hoc etiam, et tantum, et eo modo speret et amet: sic etiam speret, quod credit et amat; sic amet, quod credit et sperat. Fides enim nomen virtutis est, et magnæ et eximie virtutis. Sed fides quæ spem et charitatem non habet, virtus non est. Sic enim et dæmones credunt, et homines, qui sicut dæmones credunt (Jac. ii), nisi quod peiores esse videntur ipsis dæmonibus homines quidam, in eo quod homines nec timent, ubi dæmones contremiscunt (*ibid.*). Certamque esse fidem oportet, ut certa sit spes, certa charitas. Sicut enim recte credi non potest sine spe, nec sperari nisi præcedente fide, sic nec alterius formæ spes esse potest quam fides. Creditum quippe bonum suum spei format appetitum, cum credita bonitas crediti dat fiduciam sperandi. Ad similitudinem ergo summæ Trinitatis sicut fides spem gignit, sic charitas ab utroque, hoc est a fide et spe procedit, cum non potest non amari quod creditur et speratur; et eodem utique modo amari, quo creditur et speratur. Sicut enim ibi tres personæ cœternæ sibi sunt et consubstantiales, ita et hic fides, spes, charitas, non tempore alia prior, alia posterior

A est, quantum ad virtutis substantiam quodammodo consubstantiales licet vileantur habere secundum formam differentis affectus, quasi differentias quasdam personales. Rationalis quippe animi virtus generalis est recta ratio, cujus tot sunt species quot rationalis hominis dicuntur virtutes.

Nam et trium virtutum harum, fidei, spei et charitatis, una virtutis forma, quia tota a fide proficiscitur, in hac vita, in qua credimus, speramus, amamus quod non vilemus, fides est, et fides nominatur: per quam hic ambulamus, quandiu a Domino peregrinamur: tota futura et dicenda charitas in futura vita, et gratia nominis et merito perfectionis; cum fide et spe non pereuntibus, sed in res suas transeuntibus, videbitur et habebitur, quod nunc creditur et speratur. Nam et in hac vita, in quantum aliquando proficitur in idipsum summæ veritatis, per affectum sentiendi de Domino in bonitate, fides et spes nonnunquam, non tam charitati conformantur, quam ununtur: adeo ut tribus ipsis in lumine vultus Dei proficendo ambulantis, licet suæ unicuique maneat species proprietatis, sæpe tamen in tribus non nisi una sit seu appareat facies charitatis. Ascendentibus enim de valle lacrymarum ad supernarum celsitudinem promissionum, charitas hæc, seu dilectio, seu amor hic ab initio fidei inchoatur, ubi homini primitus ab infidelitatis tenebris progredienti continuo sol iste justitiæ exoritur; cum non solum credi incipit et sperari quod non videtur; sed etiam diligitur in quantum creditur et speratur, quamvis in hac vita dilectionis ipsius plenitudo seu perfectio nulli prorsus, cujuscunque profectus fuerit, speranda sit, quousque illuc perveniatur ubi videntium facie ad faciem tota erit beatitudo habere quod diligitur, et omnis virtus diligere quod habebitur. Interim vero ambulantium per fidem est, eo niti, eo suspirare, ubi a fatigatione vitæ, et lædio peregrinationis, sperant respirare. Species namque summi boni ad amorem sui et cognitionem naturaliter semper suscitatur et trahit omnem rationalem intellectum, quo mundiorem, eo jam sibi propinquorem, eo ardentorem ad videndum, quod videndum beatis mundicordibus promittitur: quod non nisi mundis cordibus videtur; ad quod videndum, non nisi fide corda mundantur. Cui suspirat, quicumque affectat diligere Dominum Deum suum ex toto corde suo, et ex tota anima sua, et ex omni mente sua; et proximum suum in quantum prævalet, adjuvat in hoc ipsum, quem diligit sicut semetipsum. Sed quandiu ex peccato primi hominis, et poena peccati ejus, in filiis carnis ejus, qui etiam sunt filii gratiæ, fit quod dicit Apostolus de seipso, « Condelector, » inquit, « legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in legem peccati, quæ est in membris meis (Rom. vii); et caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem (Galat. v): » quandiu sic est homo, oafam omnibus est, quam non diligit Domi-

non Deum suum, sicut debitor est; scilicet ex toto quod homo est, quod vivit; qui toties tam multa, tam carnaliter extra Deum concupiscit. Quandiu enim hic vivitur, carnalis concupiscentia minui potest, frenari potest; exstingui vero ut penitus non sit, non potest.

Quapropter perfecta illa dilectio quæ ex toto est, quæ secundum præceptum legis Domino Deo debetur, præcipitur in hac vita, sed nequaquam a quocumque perficitur. Præcipitur tamen, ut quo nos extendere debeamus, non ignoretur. Quæ in quantum proficit in vobis, in tantum concupiscentias carnis minui necesse est, donec ibi perficiatur, ubi extra Deum jam nulla concupiscentia est. In quo hic proficere, per fidem ambulare est. In quo quicumque proficiens invenietur exiens de hac vita, indubitanter de eo credendum est et sperandum, perficiendum eum in futura vita. De fide autem non rectam fidem habemus; si non intelligimus fideliter ante omnia, cujus donum sit. Est autem fides res liberi arbitrii, sed liberali a gratia. Nequaquam enim liberum potest esse arbitrium hominis venundati sub peccato, nisi liberante eo, de quo dicitur: « Si vos filius liberaverit: tunc vere liberi eritis (Joan. viii). » Ad peccatum tantum per se liberum est: qua libertate peccant omnes, quicumque delectatione vel amore peccati peccant. Sed hac libertate servi facti sunt peccati, liberi justitiæ; nullum fractum justitiæ liberum habentes vel velle vel perficere, nisi liberante gratia liberari a peccato servi facti fuerint justitiæ. In quo in filiis Adæ venientibus ex massa damnationis antiquæ, quem vult juste deserendo indurat debita justitia: cuius vult subveniendo miseretur indebita misericordia. Ubi offert bonam et liberam voluntatem, et accipit fidem adjutus, jactat quæstionem, et meretur damnationem desertus et reprobatus. Dicit enim: « Quid adhuc quæritur? Voluntati enim ejus quis resistit? » (Rom. ix.) Tremat qui sperat; ubi sic audet, qui desperat. Non quærat rationem, sed imploret miserationem: et ex eo qui reprobatur, nisi subveniret gratia, discat quid et ipse merebatur. Nam, sicut dicit Apostolus: « Non omnium est fides (II Thess. iii). » Quorum ergo est? « Fundamentum Dei, » ait, « stat: habens signaculum hoc. Novit Dominus, qui sunt ejus: et, discedant ab iniquitate omnes qui invocant nomen Domini (II Tim. ii). » Quicumque enim ab æterno in præscientia Dei sunt præcogniti, ipsi sunt qui crediderunt, qui credunt, qui sunt credituri. Ipsi sunt, et extra eos nullus, oves Domini, oves pascuæ ejus, quæ vocem ejus audiunt (Joan. x), quas nemo rapit de manu ejus; populus ejus, scientes quoniam Dominus ipse est Deus. Ipsi sunt vere credentes, veri adoratores in spiritu et veritate: ab æterno præcogniti, cum non essent; prædestinati. ut aliquid essent; vocati, cum aversi essent; justificati, cum peccatores essent; glorificandi, cum immortales fient.

Noti ergo et præcogniti in Dei præscientia, noti-

fiantur etiam sibi in conscientia sua, in quantum invocant nomen Domini; et testimonium reddit Spiritus sanctus conscientiæ eorum, quod sunt filii Dei; noti etiam sunt hominibus, in quantum discedunt ab iniquitate præ cæteris hominibus. Sed in magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea ac fictilia; et alia quidem sunt in honorem, alia vero in contumeliam (II Tim. ii). Quod quare sit, vel quomodo sit, arbiter est figulus: qui habet potestatem ex eodem luto facere quod vult, sive in honorem, sive in contumeliam. Nec habet super hoc respondere figmentum figulo, homo Deo, lutum plasmanti, creatura Creatori suo: qui cum faciat omnia causa vel ratione, qua ipse novit, cum sit Dominus omnium, libere de omnibus, quod bonum est in oculis ejus facit; et certe bonus bene omnia facit. In quo sicut humilitas credentis certissimum est signum ovis Domini, quæ ponenda est a dextris; sic superba quæstio non credentis, signum est hædi ponendi a sinistris. Nam apud Deum nullus, nisi humilis spiritu salvatur; in ostium fidei, nisi humiliato capite, nullus ingreditur. Foramen acus est fides; non potest per eam intrare camelus enormis et tortuosus, nisi ad humilitatem et simplicitatem Christi attenuatus fuerit et directus. Venit enim ad ostium fidei superbus et elatus, et dum vocatur ad credendum, invitatur ad ingrediendum, stat et disputat contra ostiarium cur, alio admissio, alius excludatur; donec justo judicio ostiarii clauditur et ostium, et de admissis et exclusis disceptans, ipse inter exclusos invenitur. Dicit enim ad singula quæ non capit: « Durus est hic sermo (Joan. vi); » durior ipse: et abiens et conversus retro, in eis quæ retro sunt ordinatur. Pauper vero spiritu, qualium est regnum Dei, cum timore et tremore salutem suam operans, nec ponens in cælum os suum, venit ac plorat; et ut admittatur, orat; et cum admittitur, adorat; semper pavidus, ubique trepidus ad arbitrium figuli quodcumque voluerit de luto suo facientis. Ingressus etiam non est securus, quandiu gravat eum sensus carnis suæ; incedens cum timore, proficiens cum amore, ardens ad intelligenda quæ videt, timens vero scrutari quæ non debet. Non ergo volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei (Rom. ix), et quod bene vis, o homo, et quod credis. Equidem si non vis credere, non credis; credis autem, si vis: sed non vis, nisi a gratia præveniatis: quia nemo venit ad Filium, nisi Pater traxerit eum (Joan. vi). Quomodo? Utique creando in eo, et inspirando ei liberam voluntatem, qua libere vult id quod vult, hoc est, ut voluntatis ejus sit, quod bene vult. Deo enim inspirante fit in nobis voluntarius mentis assensus in his quæ de ipso sunt, et corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. x); et ipsa est fides. Sic ergo dictum est: Si vis credis, sed non vis, nisi a Patre traharis; et si vis, ideo utique vis, quia a Patre traheris. Ideo « vosmetipsos, » ait Apostolus, « tentate; si estis in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmet-

ipsos, quia Christus in vobis est? Nisi forte reprobi estis (*II Cor. xiii*). » Quomodo autem est Christus Jesus in nobis? Utique per bonam voluntatem, quia pax hominibus bonæ voluntatis : volendo scilicet, ut habitet Christus per fidem in cordibus nostris. Voluntas enim hæc aliquantus jam amor Christi est, sine quo fides in Christum omnino esse non potest. Pia namque fides sine spe et charitate esse non potest. Omnimoda ergo bonæ voluntatis absentia signum est omnimodæ reprobationis, et obduratæ infidelitatis, sicut bona ejus conscientia testimonium est Domini fidele, quod sumus filii Dei et gratiæ adoptantis. Cur enim non credis, o infidelis? Utique quia non diligis. Non credis, quia non diligis; non diligis, quia non credis. Neque enim alterum esse potest sine altero; quia alterum pendet ex altero. Incipe diligere, hoc est, age ut volis; et incipies credere; et tantum credes, quantum voles, hoc est, quantum diliges. Voluntas enim initium amoris est. Amor siquidem vehemens voluntas est. Et amor crediti, suggerit facultatem credendi. A carnali affectione accipit similitudinem ad Patrem Deum.

Credit se homo majorum auctoritati, et quod nullo didicit experimento, patris et matris suæ filium se esse indubitanter tenet; quia crediti patris et matris tanti apud eum est auctoritas, ut eam nec refellere velit, quia diliguntur; nec possit, quia digni habentur in iudicio diligentis, quibus absque dubitatione credendum videatur. Amplexere et tu gratiam divinæ adoptionis, hæres Dei et cohæres Christi. Flecte genua tua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, « a quo omnis paternitas in cælo et in terra nominatur, » ut det tibi « secundum divitias gloriæ suæ, virtutem corroborari per spiritum ejus in interiori homine, habitare Christum per fidem in corde (*Ephes. iii*) » tuo, et agnosce generis tui dignitatem, ne degenerem te comprobes per incredulitatem. Nam et secundum generationem carnalem, abnegare parentes gravis naturæ injuria est. Agnosce matrem gratiam; patienter sustine ut te nutriat in sinu auctoritatis lacte simplicis historiæ, et inha uberibus ut cito crescas. Crescere, proficere; decrescere vero, desicere est. Nec nasci, nec crescere secundum carnem, voluntatis est; spiritualis vero nativitas et incrementa spiritualia voluntatis sunt. Voluntas vero in hoc filia gratiæ est.

Gratia generat, gratia lactat, gratia nutrit ac provehit, et ad perfectum usque perducit; hoc est, ut charitas, id est magna et bene affecta voluntas fiat; charitate vero operante multo dulcius omni affectu carnali et multo certius, præsto sit Spiritus ad testimonium perhibendum filiis historiæ, quod sint filii Dei, quam natura filiis hominum, quod sint filii parentum suorum. Qui vero credit, scire debet, quid credat; quo auctore, quo docente, quod credit credat. Qui enim vere fidelis est et bonæ voluntatis circa fidem, nequaquam in eis quæ fidei sunt, quid credat eligit; sed sine omni retractatione et hæsitatione, quidquid credendum indicit divina auctoritas,

A credit. Nec novas ipse sibi fides confingendo, sapit ea, quæ quasi carnali ejus sensui magis conveniunt; sed semper ea sapere appetit, quæ vera sunt, ipsis rationem conquirens, et doctrinam coaptans; nec de eis hæsitans humana ea ratione dijudicando, sed certa habens, fide et amore inhærendo. In quo tamen sit aliquando, ut sint qui fidem habeant, quia majorem nemo habere possit; in confessione ejus parati dare animas suas, sicut Domino attestante majorem nemo charitatem habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis (*Joan. xv*): qui in credendo tamen, hoc est in cogitando ea quæ fidei sunt, caligant et laborant. Humani autem hæc animi gravitas, et gravis infirmitas, et mira cæcitas est. Facillimum quippe et optabile etiam sæpe multis est, B ai necessitas vel occasio ingruerit, mori etiam propter fidem: quibus in credendo, hoc est de eis quæ fidei sunt cogitando, non facile est iosius fidei assequi puritatem.

Nec mirum, cum sæpe etiam promptissime moriantur propter fidem; quibus difficile nimis est vivere secundum fidem. Hinc namque est, quod cum ea quæ fidei sunt in Scripturis, seu historialiter audiuntur, seu moraliter a sanctis doctoribus traduntur, seu in mysteriis quibusque vel sacramentis tractantur, nonnunquam quidem non consentiente sensu, nonnunquam vero etiam errante consensu, a plerisque etiam fidelibus tam difficulter et tam scrupulose accipiuntur, ea quæ dicuntur. Infirmi quippe ingenii, sed infirmioris fidei homines animales, non percipientes, aut vix percipientes ea quæ Dei sunt, licet repugnante ratione fidei rationi et consuetudini humanæ; sæpe etiam nolentes, quasi infinitam divinæ potentiam metiuntur de infirmitate sensus humani, seu fidei suæ, quasi suggerente natura humana et sensu ejus, Deum nil posse, vel esse, vel agere, nisi quod homo de eo videtur sibi posse intelligere, sacramenta fidei, sanctorum mysteria Scripturarum signa esse humanarum adinventio. Porro vir fidei et virtutis, quicumque ille fuerit ad vitam prædestinatus, præventus a gratia, et sicut Paulus misericordiam consecutus, ut sit fidelis (*I Tim. i*), etsi aliquando in eis quæ fidei sunt patitur aliquem carnis suæ sensum, nullum prorsus præbet assensum, sed, sicut divinæ auctoritatis fidele mancipium primo omni studio animi subjicit se disciplinæ fidei ejus quæ discitur; deinde omni pietatis affectu ambit ad eam quæ donatur: primo ad eam quam revelat caro et sanguis; deinde ad eam quam non revelat nisi Pater qui est in cælis: primo ad scientiam, quam nox nocti indicat; deinde ad verbum quod dies diei eructat: satagitque discere non solum quod creditur, sed etiam quibus contra inimicos fidei fides ipsa muniatur; quo fiat fides ipsa ubi non est, confirmetur ubi est: vitam etiam moresque coaptans, ut quod creditur, non solum credatur, sed et speretur et diligatur; et diligendo intelligatur, et intelligendo diligatur. Sic enim creditus cum Deo spiritus meretur Spiritum sanctum, gratia gratiam, fides

intellectum et affectum pietatis, et intellectum amoris, in captivitatem redigentem omnem intellectum in obsequium Christi (*II Cor. x*), ut secundum quod scriptum est, « nisi credideritis non intelligetis (*Isai. vi*), » qui credit, amando intelligere mereatur quod credit. Sicut enim olim priusquam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ revelanda erat, et lux pædagogus noster fuit in Christo Jesu, ut ex fide justificaremur (*Galat. iii*): at ubi venit fides, jam non sumus sub pædago, sed recepta adoptione filiorum inventi sumus filii Dei, accepto in cordibus nostris Spiritu Dei, in quo clamamus: Abba, Pater (*Rom. viii*): sic etiam in ipso tempore gratiæ, priusquam splendescere incipiat in cordibus nostris illuminatio Evangelii gloriæ Christi, custodiri et concludi habemus sub auctoritate ejusdem Evangelii in gratiam revelandam nobis tempore illuminantis nos misericordiæ Dei. Sit ergo interim auctoritas pædagogus noster in Christo Jesu, ut per humilitatem credendi a gratia mereamur illuminari.

Cum enim venerit illuminans gratia, jam non sumus sub pædago, quia ubi fuerit Spiritus Domini, ibi libertas (*II Cor. iii*). Accepto enim Spiritu Filii Dei, efficimur et ipsi filii Dei; et intelligentes et sentientes nos patrem habere Deum, cum omni jam fiducia renuntiantes auctoritati, dicimus ei, quod mulieri Samaritanæ dicebant concives sui: « Quia jam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, et scimus, quia hic est vere Salvator mundi (*Joan. iv*). » Interim vero dum præparatur credendo, id est in his quæ fidei sunt cogitando, intellectui locus suus agatur necesse est, ut in cogitatione detur auctoritati magnus locus. In eo ergo quod nec sensu concipi, nec ulla valet ratione interim investigari, obedientissime cedatur et credatur divinæ auctoritati, sicuti est de Salvatore humanæ dispensationis evangelica historia, et gestorum ejus, quæ eis qui tunc fuerunt, tunc facta sunt ad videndum et ad credendum quod non videbant; nobis autem credenda indicuntur, quia sic facta sint, et per ea credendum est quod et illi credebant. Sed etsi in corde ebullire incipiunt sensuum carnalium tentationes, scandala fidei, tristes hæitationes, et quæstiones tenebræ, quibus non tam ex placito voluntatis, quam ex incuria neglectæ mentis, vel levitate naturalis de rationalitate fervoris, fidelis etiam animus nonnunquam caligare solet; nulli melius animus regendum se credit et committit, quam divinæ auctoritati; scilicet quam divinitas in tam eminenti culmine dignitatis constituit; et quam verbo et scripto, et vita et morte sua nobis commendaverunt tot et tanti homines Dei. In qua cum pie et humiliter acquiescitur, bene ibi et quasi in tuto requiescitur, donec per operationem sancti Spiritus ipsa, sicut dicit propheta, experientia intellectum incipiat dare auditui (*Isai. xxviii*); donec obtineat fides, ut res ejuſ præcessit fides, credentis illucescat affectui, ut de fide Jesu Christi fiat in corde ejus et exemplum humilitatis, et incentivum amoris, et sacramentum

A redemptionis; ut, sicut dicit Apostolus, fiat ei Jesus Christus a Deo Patre justitia, sapientia, et sanctificatio et redemptio (*I Cor. i*). Etenim tunc jam bene creditur, tunc de fide digne fidei cogitur, quamvis non jam tam cogitur, quam agitur; quia quidquid fidei est, Spiritus sanctus in anima illa actualiter quodammodo operatur, cum affectus fidei fervet in conscientia; in intellectu vero fulget illuminans gratia, et affectus boni operis resplendet in vita

Relicta vero in initio credendi auctoritate duce, necesse est perire de via justo ambulantes in sensu carnis suæ; nonnullos vero. etiam de numero fidelium sæpius offendere: qui etsi non sic offendunt ut cadant, non tamen sine aliquo viæ discrimine et sancti in fide profectus detrimento, inveniuntur pertransire. « Dicit enim insipiens in corde suo: Non est Deus (*Psal. xiiii*). » Alius vero dicit: « Quomodo scit Deus, aut si est scientia in excelsis (*Psalm. lxxii*); » dubitans de providentia Dei. Miratur alius, si pro salute hominis vel debuit Deus homo fieri. Et multa in hunc modum. Nam etiam ferventiores in religione animos, sed teneiores adhuc in fide, attentare sæpe solent hujusmodi de fide tentationes, non occurrendo in faciem venientes, sed latenter quasi a latere insidiantes, et quasi vestem fidei a tergo vellendo, non dicentes: « Est est, Non non (*Jac. v*); » sed forsitan et forsitan susurrantes. Forsitan, inquit, sic est; forsitan non est. Forsitan aliter fuit, aliter scriptum est; propter aliquid quod scriptum non est. Et respiciente rationis judicio disparent omnia, et integra quidem licet invenitur fidei vestis, vellicata tamen sentitur et concussa. Siquidem et ratio videtur esse quæ impugnat, et ratio quæ repugnat: illa animalis et carnaliter sapiens, hæc autem spiritualis et spiritualiter dijudicans omnia; illa quasi de inexpertis hæsitando, hæc vero auctoritati omnia subdendo: insuper ægre ferendo in aliqua sui parte aliquatenus sibi rem venire in dubium; cui ex auctoritate divina et fide non ficta, non dubium tribuit assensum. Sed quid faciat creditus cum Deo spiritus? Legit sibi evangelica tam verba Domini quam miracula, et in omnibus veneratur et adoratur veritatis sancta vestigia. Requisitus fidem: « Tu es, » inquit, « Christus Filius Dei (*Matth. xvi*); » requisitus amorem: « Tu scis, » inquit, « quia amo te; et animam meam pono pro te (*Joan. xxi*). » Et cum cuncta quæ fidei sunt intrepido corde credat ad justitiam, ore autem confiteatur ad salutem, ex regula auctoritatis; ab aure tamen cordis excutere non potest forsitan et forsitan, susurrium tentationis, non illud dicens sibi, sed molestissime ferens ab aliquo animæ suæ sensu dici sibi. Gemit ergo ad verba Apostoli, et nimium ipse suspectus est sibi. « Vosmetipsos, » inquit, « tentate si estis in fide; ipsi vos probate. Annon cognoscitis vos ipsos, quia Christus Jesus in vobis est, nisi forte reprobi estis? » (*II Cor. xiii*.) Et alibi: « Nemo loquens in Spiritu sancto, dicit anathema Jesu (*I Cor. xii*). » Cui constantissime ipse subjungit: « Imo, si quis non diligit Dominum Jesum Christum, sit ana-

thema maranatha (*I Cor. xvi.*) » Et tamen in omnibus A
 his ab oculo nescio quo conscientiae excutere non
 potest aculeum mortis, non quidem transpungentem,
 sed tamen pungentem; nonnunquam vero nec punge-
 tem, nec tamen recedentem. Multumque veretur, ne
 Christus Jesus in aliqua sui parte non sit, si quid sit
 in aliqua parte conscientiae suae, quod contra eum
 sit : cum haec ipsa timoris et doloris anxietas verae
 fidei manifestum argumentum sit. Non sentit hoc,
 nisi qui pugnat; et qui jam quod credit amat, et ti-
 met perdere quod jam tenet, qui spiritualiter exami-
 natur : cui non sufficit communis cum multis con-
 suetudo assentiendi, et professio confitendi : qui
 experius jam aliquid, incipit scire quid desit sibi.
 Quid autem timet in huiusmodi, quid anxietur, quid
 dolet nisi fides? Statuit ergo se contra se homo Dei; B
 et ipse semetipsum spiritualiter examinans dicit :
 Quid est, o anima, in quo conturbas me? Non fide
 stas? Non credis? Et duo haec proponendo sibi con-
 ferens, et agens secum, de utroque sibi respondeat
 cor suum. Discutit utrumque quid sit, et invenit quia
 fides voluntarius est assensus mentis in eis quae fidei
 sunt; credere vero cum assensu de eis cogitare.
 Omnesque terminos fidei suae circumspiciens, et pu-
 ram sibi voluntatem in corde, et assensum in oris
 confessione, opera etiam fidei inveniens in propo-
 sito et professione usque ad martyrii et mortis
 necessitatem, si forte ingrueret; interim de fide bene
 respondet sibi. Cogitans deinde mentis suae statum,
 qualis sit, cum de fide cogitat, invenit certum qui-
 dem in ea liberi arbitrii assensum in fide, aliquid C
 tamen in cogitatione contra assensum. Idipsum vero
 penes se discutiens quid sit, quod sibi velit, invenit
 rationem ex obedientia fidei simpliciter ire in assen-
 sum, et omnia in dubiis naturali via ratiocinandi,
 per viam gratiae incedentem omnia subdere aucto-
 ritati.

Cumque mens abducta a via naturae in viam gratiae
 per aliam viam miratur se reduci in regionem suam,
 aptans tamen se ad credendum, hoc est de rebus
 fidei cum simplici assensu cogitandum, vim illico
 patitur recurrentis naturae, et scire volens ubi suum
 commodet assensum, etiam contra voluntatem, ratio-
 cinatur contra auctoritatem : licet enim simpliciter
 irae, quo jubetur assentit, tamen rationem respiciens, D
 quasi consuetam sibi viam requirit. Nam etsi possi-
 bile est rationi in cogitando de fide libramine iudicii
 omnia subdere auctoritati, tamen rationalitati eripi
 non potest vis vel motus naturalis ratiocinandi.
 Menti siquidem ad inquisitionem veritatis naturaliter
 semper tendenti, sicut finis solet esse quaerendi, in-
 ventio ipsa veritatis, ad quam tenditur; sic via ad
 inveniendum solet esse ratiocinatio, qua veritas in-
 vesatur. Cum ergo fides ei indicitur per auctori-
 tatem, et a fine se differri videt, quem sperabat, et
 viam intercludi, per quam incedere solebat, nisi
 quod per hanc dilationem promitti sibi gaudet super
 emiuentem scientiae charitatem : ibi se certissime
 inventuram credens quod perfectum est, evacuato

quod ex parte est, cum tamen ratiocinationi aucto-
 ritatem, et fidem interim scientiae jubetur antepo-
 nere, tanquam certitudini opinionem, et sapientiae
 huius mundi stultum Dei : haesitat nonnunquam et
 palpitat, sed non usque ad contradictionem; quia
 non tam ratio voluntatem, quam voluntas trahere
 videtur rationem ad fidem. Sicque agitur, donec,
 illuminante gratia, incipiat aliquando boni sui fides
 capere intellectum, spes appetitum, charitas sensum.
 Interim vero sunt haec in homine ad manifestatio-
 nem infirmitati suae, ut ostendat et ipse se sibi; si-
 mul etiam ut peccato vitata natura et nimis prona
 in sensum carnis suae a servitute carnis liberetur,
 et, operante Spiritu sancto, per exercitia pietatis
 paulatim cogitandis spiritualibus rebus et divinis
 conformetur. Magni quippe exercitii est, nec sine
 magno auxilio gratiae Dei effici potest, non accepta
 ratione, absque haesitatione, quod credendum indi-
 citur, credere et amare, et amore crediti ipsum cre-
 dere amare : in tantum ut magnitudo amoris tollat
 scrupulum suspicionis, cum in fide etiam certa, si-
 cut certa esse potest fides, quando fides est, non
 possit esse cognitio certa; nec alia, quam de qua
 Apostolus dicit : « Nunc cognosco ex parte (*I Cor.*
xiii.) » In quo qui non recipit disciplinam, perit cito
 de via gratiae, et reducitur in viam corruptae naturae,
 et efficitur animalis, qui non percipit ea quae Dei
 sunt, et incipit male credere, id est de fide male co-
 gitare. Cujus cogitationibus, cum admiscet se is qui
 tentat, aufert nonnunquam etiam fidem de corde
 ejus, et abit retro, et sunt novissima hominis illius
 peiora prioribus. Fidem etenim in servo Dei ad
 vexandum vel cribrandum, vel etiam, si potest, ad
 perimendum, maxime impetit inimicus; quia non
 ignotum habet, devotam Deo conscientiam in nullo
 se periculosos dejicere, vel gravius contristare,
 quam in eo quod faciei Dei faciem ejus conciliat; in
 quo viam ad Deum habet devotio servi sui, et viam
 ad cor hominis consolatio vel gratia Domini Dei sui;
 ex quo incentivum ei sit omnium bonorum suorum;
 in quo ei est consolatio unica laborum ac dolorum
 suorum.

Primus siquidem accessus ad Deum est fides, di-
 cente Apostolo : « Accedentes ad Deum credere
 oportet, quia est; et inquiringibus se remunerator
 sit (*Hebr. xi.*) » Fides enim radix est omnium virtu-
 tum, et fundamentum bonorum operum. Nec virtus
 est, quae non est ex fide; nec aedificatio sed ruina,
 extra fidei fundamentum. Propter quod antiqui ser-
 pentis malitia primo hanc radicem intucere; primo
 hoc fundamentum semper aggreditur labefactare,
 agens, si potest, ut fides vel omnino non sit, vel im-
 perfecta sit, vel ut obscureretur in ea sensus gratiae
 illuminantis, vel subducatur ei adeps pinguedinis
 spiritualis. Ideo blasphemus ille coluber etiam nunc
 paradiso Dei non timet irrepere, fidelium mentes
 attentare, insibilare blasphemias, varias in fide su-
 spiciones incantare. Sed qui jam in fide proficit,
 sciat noxium ejus caput, semper melius despiciendo,

esse conterendum, quam ad singula ei respondendo ipsa consuetudine colloqui improbae malitiae robur addendum; quia non effugiet contagium veneni mortiferi, si non venenati oris pestiferum a se penitus removerit afflatum. Sunt etenim duae in homine tentationes, seu vitia ex poena peccati ipsi concreta naturae, concupiscentia carnis, blasphemia Spiritus, ex quo primo primis parentibus generis humani infecta est a serpente veliti cibi concupiscentia, et blasphemia in Deum, dicente illo ad mulierem: « Cur praecipit vobis Deus ne comederetis de ligno, quod est in medio paradisi? Sciebat enim, quia qua die comederitis, eritis sicut dii (Gen. iii). » His enim verbis et credenti mulieri, Deum in hominem fuisse invidum, facile persuasum est; et mulier per serpente[m], et vir per mulierem ad divini praecipi transgressionem per concupiscentiam cibi veliti impulsus est. In quibus cum tota tunc esset, tota peccavit humana natura. Et idcirco ex tunc concupiscente carne adversus spiritum, et spiritu adversus carnem, factus est impotens sui homo venundatus sub peccato, concupiscens saepe quae non vult, et cogitans etiam saepe de Deo, quae non vult; maxime incentoribus malorum horum spiritu blasphemiae et spiritu fornicationis imminentibus. Fornicatio vero et blasphemia inter omnes tentationum pestes hoc insigne mali habere videatur, ut rationis tantum iudicio, et cogitationis exercitio reluctanter fortius obluentur et imminuant, facilius vel effugiantur a fugientibus, vel a contemnentibus superentur. Unde Apostolus: « Fugite, ait, fornicationem (I Cor. vi). » Fugienda enim est, vel contemnenda omnis omnino ejus memoria, uti ne saltem sub occasione reluctantis pollnatur conscientia recordautis, cum ad cogitatus vel levissimi contactum statim moveatur naturalis ille carnis pruritus. De blasphemia vero tentanti diabolo ac dicenti: « Haec omnia tibi dabo, si prociens adoraveris me (Matth. iv), » non nisi scutum veritatis vel auctoritatis doctor veritatis opposuit, dicens: « Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies (ibid.). » Sed et in libro Regum cum blasphemarent Dominum pueri regis Assyriorum, mandavit suis Ezechias, dicens: « Ne respondeatis eis (I Reg. xviii). »

Non enim respondendum est aliquatenus spiritui blasphemiae, vel colloquendum cum eo, sed tantum scutum ei fidei opponendum: cujus virulenta malitia quidquid attuleris, polluere nititur; nec agit ut respondendo ei satisfaciat: ad hoc tantum ambit, ut vel contristet conscientiam credentis, vel corrumpat in aliquo fidei puritatem.

Geminorum vero malorum horum alterum stimulus carnis est, alterum animae; utrumque circa desides quasi naturale commonitorium, ab eo, sicut dictum est, trahens originem, qui ex incantatione colubri antiqui esse sicut Deus concupivit; statimque traditus in concupiscentiam carnis suae, semetipsum erubuit, tegens eas corporis partes quas tegmine non egentes bene creaverat qui creavit. Utrique ta-

men villo suum adhibendum est antidotum. Non enim omnibus membris una convenit medicina. Non sanat pedem, quod sanat caput; non vitia carnis, quod vitia animae. Tentatio enim carnis afflictiones carnis requirit, et corporales labores; tentatio vero animae, orationis, lectionis, meditationis, exposcit auxilium; et si qua sunt alia studii spiritualis. Praecipue autem fidei puritatem non assequitur, nisi vera et profunda humilitas cordis, et devotio pia, et per-vigilis instantia orationis. Orandum ergo saepe est, ac dicendum: « Domine, auge nobis fidem (Luc. xvii). » Nam saepe etiam qui in ea proficit, si non habeat adjuvantem gratiam, molestam patitur naturam. Rationalitas enim, sicut dictum est, in seipsa inquieta et improba, ubi ratiocinandi habet facultatem, fidem saepius aggreditur, etsi non studio contradicendi; non ut illi velit occurrere sed quasi illam sibi occurrere. Nam sicut solet agere in rebus humanis humana ratio, quasi per mediam credendi necessitatem irrumpere nititur in rerum divinarum cognitionem: sed tanquam aliunde ascendens, offendit, impingit, labitur, donec revertatur ad ostium fidei; ad eum qui dixit, « Ego sum ostium (Joan. x): » et humiliata sub iugo divinae auctoritatis, quanto humiliter, tanto securius ingrediatur. Sed in aliis non sentit tentationem negligentiae magnitudo, in aliis rationis hebetudo, in aliis illuminatae fidei concepta certitudo.

Negligenti enim et hebeti sufficit interim fides a carne et sanguine revelata, nec tentatur, quia nec spiritualiter examinatur; quando sufficit ei vel consuetudo assentiendi, vel professio confitendi, nescienti utique quid sit fides: quod si sciret, daret certe operam intelligere quod credit. Altera siquidem est fides, quam revelat caro et sanguis; altera, quam revelat Pater qui est in caelis. Altera, et non altera. Eadem fides, sed alter affectus. Illa docet quid sit credendum; ista fidei suum suggerit intellectum, et plenam intellectus etymologiam, cum qui credit intus in affectu cordis legit quod credit. Illa pædagogus est, tutor vel auctor humanae infirmitatis; ista vero ipsa est hæreditas et perfectio libertatis. Illa vero tolerat negligentes, nec excludit hebetes, formam omnibus præferens veritatis; ista non suscipit nisi spiritu ferventes, Domino servientes, habentes illuminatos oculos cordis. Non autem hebetes hos dicimus, simplices filios Dei, cum quibus crebro ejus sermocinatio sit: quorum proprium est meritam et singularis gratia, qui fidem accipere merentur revelante Deo; non eam solam quam revelat caro et sanguis, sed illam etiam quam revelat Pater qui est in caelis: docibiles Dei et absque omni verborum, sive cogitationum disceptantium strepitu a sancto Spiritu discentes: ad quod docendum, si non adsit ipse Spiritus et docenti et discenti, deficiunt perstreptentes rationum ratiocinationes. Hujusmodi enim non negligentes, sed simpliciter et singulariter strenui sunt in fide et prudentes: nec in silentio suo hebetes æstimandi sunt, sed in eo quod acceperunt singulariter sapientes: quia sentiunt de Do-

mino in bonitate, et sentiunt sensu amoris quidquid de Deo credunt; et sapit eis quod sentiunt: et ubi lassescunt et deficiunt ratiocinationes, ipsi currunt; et quia ambulant simpliciter, ambulant confidenter. Non enim in curribus ingeniorum suorum, vel in equis fiduciæ humanæ, sed in nomine Domini. Non in literatura: in potentis Domini, et in iustitia ejus solius. Nihil enim dijudicantes in fide, nihil discernentes, omne rationis suæ judicium Spiritu sancto jugiter illuminandum offerentes, et dirigentes omnem suum sensum in fidei assensum; spirituales ejus fructus dulciter capiunt et confidenter. Sentiuntque de Domino in bonitate (*Sap. 1*), quia simplicitate cordis quærunt illum; et invenitur ab his, quia non tentant illum; apparet autem eis, quoniam fidem habent in illum; impleturque in eis quod pro discipulis Patrem orans dicit Dominus Jesus Christus. « Et hi cognoverunt vere, quia a te exivi. (*Joan. xvii*). » Quomodo cognoverunt? Sequitur. « Et crediderunt, quia tu me misisti. » Utique ideo cognoverunt vere, quia crediderunt vere. Hebetes vero sunt circa fidem alii, qui naturaliter nec intelligunt, nec intelligere possunt: alii quos ad intelligendum facilitati comparandæ dignum piget operam dare, cum possint. Nequaquam vero simplicem simpliciter credentem extollimus, quasi ad depressionem spiritualis examinatoris: qui si non sit scrutator majestatis, sed æmulator pietatis, et imitator simplicitatis, tentationum laqueos non solum illesus evadit, sed etiam magnifice in eis eruditus proficit. Quorum alia gratia est.

Aliud enim est habere simplicem fidem, et fructus ejus simpliciter in corde capere suavitatem: aliud intelligere quod creditur, et paratum esse semper ad reddendum de fide rationem. Simplex fides sapit, sed non lucet; et est a tentationibus remotior. Hæc autem etsi nonnunquam cum labore sapit, lucet tamen, et est contra tentationes tutior. Licet enim pedetentim in fide proficiat, habitantem per fidem gerens in corde Christum, quæcunque fidei sunt, certa tenet scientia acclamante conscientia, et eam fidem firmissimo sovet amplexu quam ei revelavit caro et sanguis, et ad eam suspirat, et cum ei datur, suaviter in ea respirat, quam revelat Pater qui est in cælis. Et licet sanctæ simplicitatis compendio sæpe a simplici prævenitur, ipse tamen a fonte gratiæ, qui omnibus patet, non repellitur. Aliquando enim de maledictione Adæ in doloribus laborans sibi, in spinis et tribulis terræ suæ, in tentationibus corruptæ naturæ suæ, in sudore vultus sui vescitur pane suo; aliquando dum nescit, sicut Jacob invenit benedictiones Domini in agro cordis sui. Non enim inanis esse potest labor exercitii spiritualis in fide fideliter expensus: nec dolor dilationis suo potest defraudari præmio pietati impensus. Sæpe enim adest fidei laboranti illuminans gratia; et sic quasi in transpuncto infert ei invisibilem cognitionem et spem, et in cognitione et spe amorem, ut sine ullo temporis intervallo et sensus distinctione, continuo et amor ex fide, spe mediante,

A per cognitionem oriatur, et fides itidem in amore per cognitionem solidetur: intantum ut, sicut jam supra dictum est, fidei cognitio, et spes, et amor, licet intelligantur tria quædam in ipsa fide dividua, in virtute tamen fidei ipsius quodam conjunctionis argumento ex tribus una fiat, in sensu credentis, sperandarum rerum substantia individua, cum quod creditur credendo etiam cognoscitur; quod vero cognoscitur, ex cognitione boni sui speratur; et speratum et cognitum amatur. Quod de fide, spe, et charitate, semper debet esse fideli animæ in fide, tamen ipsi non semper esse possit in intellectu. Istæ enim speciales sunt animæ virtutes, in quibus robur ejus omne consistit. Hæc ossa, de quibus crebrius Psalmista commemorat: quæ « custodit Dominus in sanctis suis (*Psalm. xxxii*). » Quæ cum ad invicem conjunguntur sit ex eis « unum os, quod non conteretur (*Exod. xii; Num. ix; Joan. xix*). » Hæc est perfectio fidei in hac vita, de quo alibi dicit: « Non est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto (*Psalm. cxxxviii*). » Divisa vero ab invicem facile conturbantur, et animam conturbant valde; et vel confringuntur, et exprobrant nobis inimici nostri: vel dissipantur, et secus infernum nos constituunt. Quibus cum adhærent carnes, id est cæteræ animæ affectiones; et ipsæ ab ossibus robur, et ossa ab eis trahunt salubris succum pinguedinis; et sit encrasis, id est bona complexio animæ. Si vero solvantur ab invicem, et carnes desfluentes in semetipsis tabescunt, et morientia ossa, fides sine operibus, spes sine consolatione dilationis, charitas sine dulcedine pietatis, in semetipsis sicut cremium arescunt. Cum ergo carnes ossibus adhærent, bene et cum ossibus, et cum caribus agitur, quia et carnes ex ossium robore solidantur, et ossa a carnibus nutriuntur. Quod si os carni adhæret, sicut quodam loco idem propheta deplorat dicens, « Adhæsit os meum carni meæ (*Psalm. ci*); » mollescit in carnem, et totum caro fit. Hoc est, si fidei conformantur affectiones animæ, homo ille spiritu vivit, spiritu et ambulat, et quasi totus spiritus est; si vero spirituales illæ virtutes resolvuntur in affectiones carnales, totum caro fit, et dicitur, de illo homine, « Non permanebit spiritus meus in homine isto, quia caro est (*Genes. vi*). »

Nutrienda ergo est suis alimentis fides, spirituali huic examinatori, et ante omnia spiritu humilitatis Deo afficienda, donec piæ devotioni apparere incipiat ipsa speratarum substantia rerum: ut fervor naturalis rationalitatis, sicut jam dictum est, operante gratia vertatur in fervorem amoris, et importuna ratiocinatio efficiatur pia contemplatio, scientia inventi, gaudium fruendi. Interim vero dum exercetur, dum eruditur natura, et docetur quid valeat sine gratia, et si ratione rationalitatis fervorem naturalem, ne usque ad contradictionem ebulliat, cohibeamus, ut tamen non ferveat quod fervet, vix efficimus, ut scientiæ naturalis appetitus scrupulose aliquatenus non suspiciat ad credendum, quo attingit

gere ei non heet sensu aliquo vel rationis vel corporis ad discutendum. Sed ne timeas, serve Dei; non moveantur pedes tui, non effondantur gressus. Invidioses signa petunt; hæsitantes sapientiam requirunt. Tu vero amplectere Christum crucifixum, prædestinatis ad ruinam scandalum, sapientibus in oculis suis stultitiam, sed vocatis omnibus et iustificandis, Dei sapientiam, et Dei virtutem; quia quod stultum est Dei, sapientius, et quod infirmum, fortius est omnibus hominibus (1 Cor. 1). Si sensum carnis consulis, stultum videtur et infirmum: si autem cum Apostolo sensum Christi habueris, intelliges Verbum Dei summam esse sapientiam, sed stultitiam hujus sapientiæ esse carnem Verbi; ut quia carnales quique per carnis prudentiam pertingere non valebant ad sapientiam Dei, per stultitiam prædicationis et fidei simplicitatem, id est per carnem Verbi, sanentur. Stultus esto, ut sapiens fias, et illuminabitur tibi dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui omnia creavit, infirmare ad infirmum Dei, et discas quam sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos qui credidimus, secundum operationem potentie virtutis ejus.

Nec terreat animum fidelem momentanea et prætervolans trepidatio in credendo, cui de fide non deest bonæ conscientie, et conscientia Spiritus sancti testimonium, si etiam sub examinatione martyrii facta fuerit interrogatio. O fidelis anima, non te damnat insons natura, sed stupet ad insolita: non detrectans, aliquid scire appetens. Vide matrem Domini, speciale fidei signum. Accepto bono nuntio salutis nostræ, et conceptionis suæ, et pignore sancti Spiritus, certissime matrem Domini futuram se credens, aliquid tamen, id est mysterii hujus adimplendi modum, scire voluit dicens. « Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? » (Luc. 1.) Nem fide tenebat; modum scire desiderabat. Rem amplectebatur anima fidelis, confortante eam ipsa gratia qua erat plena, sed modum quo id fieret mirabatur stupens natura. Sentiebat signidem jam in seipsa singulariter operantem Spiritum sanctum, sed mirabilia quæ credebatur nesciebat eum in carne sua sine auxilio carnis operaturum. Cui angelus. « Spiritus, inquit, sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi (ibid.). » Ac si diceret: Digitus Dei est hic. Sic de spiritali regeneratione baptismi, modum ejus sciscitanti Nicodemo Dominus respondit: « Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, et nescis unde veniat, aut quo vadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu (Joan. III). » De sacramento quoque corporis et sanguinis sui scandalizatis, « Spiritus est, inquit, qui vivificat: caro autem non prodest quidquam (Joan. VI). » Omnia enim hæc operatur unus atque idem Spiritus, sicut vult; constituens sacramenta fidei, alia ut sint sacræ rei signa corporalia et visibilia, sicut in baptismo, sicut in sacramento corporis et sanguinis Domini; alia ut sint tantum sacra recon-

Alta spiritali intellectu ipso Spiritu sancto prædicae investiganda; de quibus dicit Apostolus. « Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ (Ephes. 1); » Occultum enim voluntatis Dei et altissimum est, et omnium sacramentorum sacramentum; quod notum facit secundum bonum placitum suum, quibus vult, et sicut vult: quod sicut divinum est, sic modo quodam divino revelat ei qui donante ipso dignus est. Quin potius non divinum, sed Deus est, quia ipse est Spiritus sanctus, qui substantialis Dei voluntas est. Hæc enim est voluntas Dei, qua facit omnia quæ vult Deus, de quo scriptum est. « Omnia quæcumque voluit Dominus fecit (Psal. cxxxiv). » Ipse ergo Spiritus sanctus, ei cui se infundit, ipsa Dei voluntas ei in quo fit innotescit; nec innotescit alibi quam ubi sit. Nam etsi a charitate luminis et veritatis ejus abscondere se non potest oculus humanæ rationis, non tamen nisi qui eam facit, et in quo fit, volendo scilicet, quod vult Deus, particeps potest esse ejus suavitatis. Sicut enim non sentit, nisi qui vivit, quia non nisi viventis vita est quæ sentit; sic illam nemo scit in quo non fit, quamvis non omnes eam sciant vel sentiant in quibus fit, sicut in infantibus et idiotis.

Sicut enim multi habentes animam nesciunt quid sit anima, sic multi habentes gratiam nesciunt eam. Ei vero quem sibi afficit, revelat exteriora sacramenta cum omnium res sacramentorum sua in eo operatur significativa. Ipse enim ea sacrat Spiritus sanctus, ut sint tantæ rei sacramenta: ipse ea revelando, fidei conscientie commendat, in qua rem ipsam operatur occulta gratia. Omnibus enim interioribus nostris interior Deus, in exterioribus nostris, hoc est in sensibus corporis exteriora nobis creditis sacramenta, per quæ interiora nostra ad sua introduceret interiora, per corporalium sacramentorum operationem paulatim suscitans in nobis gratiam spiritualem: qui etiam ad hoc inclinaverat se ad consortium humanitatis nostræ, ut participes nos efficeret divinitatis suæ.

Ideo jubente salutis nostræ auctore in aqua baptismi caro lavatur exterius, interius vero Spiritu sancto operante anima purificatur; et sic in fide filii hominis et Filii Dei iustificati homines peccatores efficiuntur filii Dei. Corporalem etiam, sed incorruptibilem cibum corporis et sanguinis Domini manducat homo fidelis corporaliter, sed incorruptibiliter; intantum corporaliter nobis congruentem, quantum incorruptibiliter nos levantem; intantum intellectualis rationis sensum Deo conformantem, inquantum gustu amoris illuminati Deo unientem. Temporalibus enim assueti, temporalibus sumus purgandi; nec purgati merebimur æternorum contemplationem, nisi purgandi temporalibus adhibuerimus fidem. Temporalia vero hæc et transitoria sunt, et tamen per primitias Spiritus præferunt primitias æternorum: et utrique congruunt, et promittenti fidei, et implendæ veritati, et mortalitati nostræ, et æternitati futuræ. Quod potissimum in per-

sous mediatoris elucet nobis, qui in seipso manens Deus æternus, in tempore est homo factus, ut per temporalem et æternum a temporalibus ad æterna transeamus. Ideo, sicut dictum est, corpus Domini manducamus, et sanguinem bibimus corporaliter, sed fœcimus spiritualiter; corporaliter in baptismo lavamur, sed spiritualiter purificamur. Sic enim quibusdam Christianæ pietatis rudimentis paulatim erudiendus erat fidei nostræ assensus: in quo cum non tentamus Dominum Deum nostrum, sed simpliciter et fideliter credimus cum eo spiritum nostrum, et ipse incipit nobis credere seipsam, ut jam non simus de illis, de quibus legitur in Evangelio, quia credebant in Jesum, ipse vero non se credebat eis (*Joan. 12*): abusive quippe dictum de illis est, quia credebant in eum, quem non diligebant. Credere enim in eum, amando in eum ire est. Illi vero Christum eum esse credebant, sed non sicut Christum diligebant. Nec ipse eis se credebatur quorum interioribus oculis iudicio quo noverat ipse, in ea forma, in qua nequaquam potest non diligi a quibus potest videri, non apparebat. Primo ergo in rebus Dei absque omni retractatione vel hæsitacione, simplicem et purum debemus fidei assensum: deinde ad intelligenda quæ credimus cum omni observatione et obedientia mandatorum Dei credere debemus Spiritui sancto totum spiritum nostrum et intellectum; non tam ambientis conatu rationis, quam affectu pii ac simplicis amoris. Sicque plus studiis humillimæ pietatis, quam viribus potentis ingenii, promerebimur, ut incipiat se credere nobis Jesus, cum illuminante gratia intellectum rationis, fidei assensus efficietur amoris sensus; qui ad sacramentum cognoscendum internæ Dei voluntatis, jam non habeat opus exterioribus sacramentis. Quorum, tamen sacrosancta religione quandiu hic vivitur, religantur exteriora nostra, et per ea interiora nostra, ne in aliena diffluant; propter quod et religio a religando nomen accepit.

Nam in corpore positi corporalibus sacramentorum formis colibendi eramus et continendi, et corporalium sacramentorum corporalibus formis ex obedientia instituentis sapientiæ Dei commonemur; et ad interiorum eorum gratiam, et significata interiora, exterioribus eorum significacionibus revocandi. Ægroti quippe sumus, de corruptione naturæ languentes, et sanitatem desiderare debemus. Ægritudo nostra mutabilitas nostræ mortalitatis est; medicina qua hinc illuc transitur, mediatoris est. Fides autem maxime est rerum temporaliter pro nobis gestarum, per quam corda nostra mundantur, ut ad æterna non credenda, sed intelligenda, idonea inveniantur. In qua si fideliter nos agimus, et fides meretur veritatem: et mutabilitas transit ad creditæ rei incommutabilem æternitatem. Hic ergo quandiu purgamur, suam sacramentis rerum reddamus reverentiam, ipsis vero rebus fidem, ut his purgati et adjuti proficiamus ad ea, quibus et res

A gestæ servierunt, et sacramenta earum serviant, et fides ipsa ad æternorum scilicet contemplationem. Porro immunda anima, impura conscientia, superbus animus, curiosa jactantia, merito ab inquisitione divinorum sacramentorum vel mysteriorum arcetur quia Spiritus disciplinæ effugiet fictum, nec habitabit in corpore subdito peccatis, et in volvolam animam non introibit sapientia (*Sap. 1.*) Humilis autem pietas, fidelis amor, et pura conscientia, simplices filii Dei et pauperes spiritu, et cum reverenter fugiunt, provocantur a Spiritu sancto; et quodammodo attrahuntur ad hæc requirenda. Amant etenim, et ideo quærunt cura quærunt; et ut amplius ament, quærunt. Tu ergo, o fidelis anima, cum in fide tua naturæ trepidanti ingeruntur occultiora mysteria; aude et dic, non studio occurrendi, sed amore sequendi. Quomodo sunt ista? Quæstio tua, oratio tua sit, amor sit, pietas sit, et humile desiderium; non in sublimibus scrutans Dei majestatem, sed in salutaribus Dei salutarium nostrorum quærens salutem: et respondebat tibi magni consilii angelus. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre; ille suggeret vobis omnia, et docebit vos omnem veritatem (*Joan. 14.*) Nemo enim scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est; ita et quæ sunt Dei, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei (*I Cor. 12.*) Festina ergo particeps esse Spiritus sancti. Adest cum invocatur; nec nisi jam adsit, invocatur. Cumque invocatus venit, in abundantia venit benedictionis Dei. Fluminis impetus est, lætificans civitatem Dei. Et cum venerit, si te invenit humilem et quietum, et trementem sermones Dei, requiescet super te; et revelabit tibi, quod aufert Deus Pater a sapientibus et prudentibus hujus sæculi; et illucescere tibi incipient ea quæ potui sapientia discipulis in terra dicere; sed illi non poterant portare, donec veniret Spiritus veritatis, qui doceret eos omnem veritatem. In qua percipienda vel discenda, frustra hoc expectatur ab ore cujusvis hominis, quod percipi non potuit, vel disci, ex lingua ipsius veritatis. Sicut enim ipsa Veritas dicit « Spiritus est Deus (*Joan. 14.*) »

D Et sicut necesse est eos qui adorant eum, in spiritu et veritate adorare; sic scire eum vel cognoscere desiderantibus, non nisi in Spiritu sancto intellectum fidei, et puræ ac nudæ illius veritatis sensum expedit quærere. In tenebris enim et ignorantia vitæ hujus, pauperibus spiritu ipse est lumen illuminans; ipse trahens charitas; ipse afficiens suavitas; ipse hominis ad Deum accessus; ipse amor amantis; ipse devotio; ipse pietas. Ipse ex fide in fidem revelat fidelibus Dei justitiam; cum pro gratia dat gratiam, pro fide auditus fidem illuminatam. Sunt, ait Apostolus, quidam « formam quidem pietatis habentes; virtutem vero abnegantes. » (*I Tim. 3.*) Forma quidem fidei, quæ verbis et ecclesiasticæ disciplinæ institutis tradi potest hominibus ab hominibus, in assensu bonæ voluntatis

præsto est omnibus hominibus: cum adhuc videt in speculo et in ænigmate, et in imagine pertransit homo; in speculo, a quo erudimur; et in obscuriore ænigmate, in quo exercemur; et in simplici et evidenti imagine, in qua dulcius afficimur: ipsa vero pietas, ipsa veritas, non nisi a Spiritu sancto traditur aut docetur; nec nisi digito Dei menti inscribitur. Credo ergo indubitanter sanctam Trinitatem, Patrem, et Filium et Spiritum sanctum, unius substantiæ, inseparabili æqualitate divinam habere unitatem: ideoque, non tres esse deos, sed unum Deum; Deum autem factum hominem pro nobis ad sanandum superbiam nostram tumorem summum medicamentum, ad redemptionem nostram et solvenda peccata nostra altum sacramentum, fecisse miracula, et a mortuis surrexisse. Si scis quid sit omnipotentia, crede de omnipotente, quia potuit; si scis quid sit summum bonum, summa bonitas, ubi tanta fuit necessitas perditorum, crede de summo bono, quia voluit: si potes cogitare, quid in mundo egerit humiliata divinitas, senti de Domino in bonitate, quomodo Deum suum hoc opus decuit. Primo, cum in causa salutis humanæ Pater Filio, vel ipse sibi Filius non pepercit, in forma sua summum bonum mundo innotuit, et Deum diligere sicut diligendum est, hominem perdocuit. Diligentem enim hominem quodammodo usque ad contemptum sui, docuit hominem Deum diligere usque ad contemptum sui, qui nesciebat miser diligere nisi semetipsum etiam usque ad contemptum Dei. Et hæc est pietas, hic est proprius Dei cultus, quo a creatura sua colendus est Deus. Hæc est sapientia, quam attulit in mundum summa sapientia, creans in ea tot gloriosos martyres, tot sæculi sui que perfectos contemptores. Hæc est enim sapientia Dei, qua sapit Deus sapienti; viventi de spiritu vitæ ejus usque ad sensum amoris ejus; amanti usque ad imitationem similitudinis ejus; in temporalibus sentienti in se ipso, quod et in Christo Jesu domino nostro; in æternis vero et ad Deum, eum habenti sensum, de quo dicit quidam sapiens: « Scire enim te, sensus est consummatus (*Sap. vi*). » Proprie enim in forma mediatoris resplendet antiqua illa sapientiæ diffinitio, qua determinatur rerum humanarum divinarumque cognitio, ut intelligatur, vel potius sentiatur, sicut jam supradictum est, usque ad saporem amandi, ad affectum imitandi: « Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus æqualem se esse Deo, » Dominus noster Jesus Christus; cum humiliavit « semetipsum formam servi accipiens, usque ad mortem crucis » (*Philip. ii*): quis, quid, pro quibus fecit. In quo summæ sapientiæ commemorando, intelligendo, et amando, conformis factus, sapiens Dei, ex ea quamdam deducit sapientiam Deum colendi sicut Deum: qua etiam vitam, mores, actusque suos, et omnia sua, divino quodam sapore condit ad omnes homines, et oleo quodam lætificantis gratiæ affinit, ut videntes homines bona opera ejus, glorificent Patrem, qui in cælis est, ha-

bens gratiam ad amicos, patientiam cum benignitate ad inimicos, ad quoscumque potest beneficentiam, ad omnes omnino homines benevolentiam, et legem illam naturalem, qua nemini facere vult, quod sibi fieri noluerit, omnibusque facere vult, in quantum potest, quæcumque ab aliis sibi vult fieri.

Rursumque ex hac sapientia scientiam, quam sererunt in sapiente suo summa sapientia, non eam, quæ vana hujus mundi sectatur; sed quæ servit fidei, in qua stamus, et gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Scientia vero hæc modus quidam est vel habitus mentis, ad suscipienda ea, quæ proprie fidei sunt; eas scilicet res quæ sensibilibus menti inferuntur per sensus suos, sive alienos, vel sui sentientis, vel alterius narrantis sive scribentis, sicut sunt facta Domini temporalia, historica cognitione illata; nativitas ejus, passio, resurrectio, ascensio ejus, patrata inter homines miracula. Quorum cognitionem non invenit ratio hominis penes se, sicut invenit divina quælibet et æterna: sed quolibet genere discendi suscipit, seu videndo, seu audiendo, seu legendo, quasi aliunde adventitia. Menti siquidem ad æternitatem creatæ, ut ejus per intelligentiam sit capax, per fruitionem particeps, quali naturali quadam affinitate conjuncta videntur, quæ æterna sunt ac divina, intantum, ut etsi stolidior facta forte fuerit ex vitio, nunquam tamen eorum privetur appetitu. Nam etsi invisibilis a forte cogitare non poterit, sic tamen eorum cognitio rationi humanæ concreta est, ut a boni et pulchri, bea iudicis et immutabilitatis amore seu delectatione nequaquam aliquando recedat, nisi cum in appetitu, vel amore boni, falso bono decipitur. In quibus tametsi habet natura appetitum ex gratia creante, non tamen ea perfecte dignoscit, nisi ex gratia illuminante; nec apprehendit, nisi Deo donante.

Cum ergo reminiscitur qui convertitur ad Dominum, facile invenit quod notum est Dei, insidens naturaliter menti suæ vel rationi. Quæ vero temporalia temporaliter discuntur, et quasi adventitia aliunde per sensus inferuntur, non ea facilitate adherent menti, donec fide proiciente, et gratia illuminante, scientia temporalium transformetur in sapientiam æternorum, et res temporis induant gratiam æternitatis, cum Christus Jesus incipit jam non secundum carnem agnosci, et secundum ipsam facta ejus intelligi, et opera æstimari. Nam secundum Prophetam qui dicit: « Annuntiaverunt opera Dei, et facta ejus intellexerunt (*Psal. lxxiii*), » non est magnum annuntiarum opera Dei, si facta ejus non intelliguntur. Omnia enim facta Verbi verba noxia sunt, in quibus nobis loquitur, semetipsum iudicans nobis in factis suis bene intellectis. Intelliguntur autem non solum per mysticas interpretationes in cogitatione vel sermone scientiæ, sed multo dulcius et efficacius per pii affectiones amoris in meditatione vel sermone sapientiæ. Hinc est, quod dicit Apostolus, alii dari per Spiritum sermonem sapien-

tior; alii sermonem scientiæ (*I Cor. xii*). Interim A pro eo plusquam pati potest infirma humanitas. Hoc autem fit, cum secundum præceptum Apostoli sanctificat homo fidelis Dominum Jesum Christum in corde suo (*I Petr. iii*); et ipse Dominus sanctificat semetipsum in eo (*Joan. xvii*). Hanc fidem utinam omnes assequerentur, qui profitentur! omnes haberent, qui in numero fidelium se ceuseri gloriantur! Non enim arbitrandum est, quod possit hanc ad Deum habere fidem, quicumque sæculo huic adhuc probatur servare fidem. Propter quod dicit apostolus, quia « bonam conscientiam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt (*I Tim. i*). » Mala enim conscientia facile patitur naufragium; nec probe, nec probabiliter habere se potest circa fidem; qui concupiscentia carnis vel sæculi corruptam habuerit mentem. Unde item dicit Apostolus de quibusdam. « Corrupti mente, reprobi circa fidem (*II Tim. iii*). » Si quis vero vere fidelis est, sicut ad levisimam cordis vel cerebri læsionem, vel earum in corpore partium, in quibus vita continetur, tota repente stupescit natura; sic ad pulsam fidei vel levisimum, tota in eo contremiscit bonæ voluntatis substantia, et sicut prudentia serpentis totum corpus objicere solet pro capite luendo, in quo vita ejus continetur, sic homo fidelis nihil agere vel pati recusat, dum fidei suæ sua semper maneat sanitas imperturbata. Orandum ergo nobis est assidue Pater noster qui est in cælis, ut fidem nostram etiam probandam, aliquando usque ad tentationem patitur perducere, non quasi reprobandam patiatur induci; sed præstet cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. Omnibus etiam studiis pietatis contra sensum carnis et fervorem naturæ quærendum est auxilium gratiæ; ne fides fatiscat, ne deficiat; sed fructum afferat in patientia, donec paulatim gratia Spiritus sancti totam illam naturæ trepidantis effugiem mirificet in substantiam quamdam perfectæ fidei; perficiens in ea quod David precatur. « Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum (*Psal. cxviii*). » Adsciscat sibi prudens animus munimentum fidei, ad confirmandum cor, ad illuminandam fide conscientiam, magna Ecclesiæ luminaria; summos viros spiritualis scientiæ, summæ sapientiæ, sanctitatis probatæ, doctrinas et scripta D eorum, opera eorum et martyria, dicatque sibi contra motus tentationum suarum: Tunc istis melior est, aut sapientior, sanctior, aut perspicacior, qui hoc in mundo docuerunt quod a Deo didicerunt, magnificè prædicaverunt, luculenter descripta ad nos transmiserunt, vita et miraculis confirmaverunt, morte et martyrio sacraverunt? Hujusmodi autem fidei cogitationes, mentiumque nutationes et hæsitaciones cogitationum, maxime circa humanitatem Salvatoris agitantur, et ea fidei mysteria quæ nobis in ea revelantur. Nam de Deo utrum sit, utrum agantur omnia per ejus providentiam, quæ creata sunt et condita per ejus omnipotentiam, ad omnem conscientiam, quæ rationis est capax, sic naturaliter se demonstrat veritas summæ essentiæ, et mani-

festam se facit, ut non sit, qui a Deo se esse non intelligat, qui de seipso scit quod sit; in tantum ut nec ipse insipiens audeat dicere nisi in corde suo: « Non est Deus (*Psal. xiii*); » in corde scilicet insipienti et fatuo. In nullo enim hominum quis satis sit compos mentis suæ, sic invenitur depravata humanitas, ut non intelligat omnis creaturæ creatorem esse Deum; qui sit super omnem creaturam, in quantum ab ipso omnis creatura est; extra omne tempus quod apud eum nullum est; extra omnem locum, qui apud eum nullus est, qui immutabilis movet omnia: penes quem auctorem omnium et motuum et mobiliū, indubitanter æstimandum est esse immobilem potestatem, et causalem rationem omnium, et creandorum et movendorum.

Qui cum ab æterno certis et immobilibus causis omnia quæ futura sunt prædestinavit, jam secundum prophetam, omnia quæ futura sunt, fecit. Hæc omnia libere de Deo cogitare paucorum est; omnem tamen hominem rationalem penes se hæc habere naturaliter, humanæ rationis est. Propter quod ex imagine summæ veritatis ac summi boni ab omnibus hominibus veritas etiam non cognita diligitur, et non nisi quod creditur vel intelligitur, bonum appetitur, æternitas et incorruptibilitas amatur. Quapropter si quis sibi in hoc moverit quæstionem, cito invenit penes semetipsum quæ commiscet rationationem tumultuantem, vel se accusans tarditatis, occultam veneretur veritatem. De humanitate vero Salvatoris non aliud docere, non aliud ab homine, neque per hominem possumus discere, quam, « qui crediderit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur (*Marc. xvi*). » Deum quippe facere vel potuisse, vel debuisse, quæ fecisse eum astruit evangelica prædicatio, præsto sunt multæ et multiplices, et ipsa causa dignissimæ rationes; fecisse vero, extra auctoritatem evangelicam apud pias quidem aures et mentes gravissimam et reverendissimam, apud infideles sive hæsitantes, quas afferemus rationes? Nec ipsum, sicut dicunt ore, submurmurant corde, nec opera ejus viderunt, qui dixit: « Si mihi non creditis, vel operibus credite (*Joan. x.*) » Non viderunt apostolos in nomine ejus facientes miracula; non eos, qui per eos crediderunt, signa sequentia; de quibus ipse dixit. « Signa eos qui crediderint, hæc sequentur (*Marc. xvi*). » Quamvis usque hodie non desint signa et miracula in Ecclesia Dei, et publica et privata; sed fiunt suis locis, suisque temporibus; non ad volentem hæsitantium, vel ad quæstiones incredulorum, sed in adiutorium fidelium et consolationem pro fide vel in fide laborantium, quæ vel in illis, vel per illis fiunt, non ut credant, sed quia credunt. Sed errare amant increduli, habentes amores quos nolunt vincere, et per illos missi in errores, a quibus non inveniunt qua redire. Sed et sensus in eis carnis, qui etiam de spiritualibus nescit cogitare, nisi corporaliter, multo minus de his, quæ humanæ dispensationis sunt in Domino Jesu Christo, scit vel potest co-

agitare nisi carnaliter. Nisi enim Spiritus sanctus adjuvet infirmitatem etiam fidelium pie quærentium, humiliter petentium, religiose pulsantium; facilius multo est homini de Deo sentire divina quam vel divina in homine, vel humana in Deo cogitare; donec ipso Spiritu adjuvante, et Domino Jesu Christo semetipsum in cordibus credentium sanctificante, illuminatæ fidei apparere incipiat in una eademque persona mediatoris, et divinitas, quæ sunt humanitatis clarificans in majestate sua et humanitas, quæ divinitatis sunt clarificans in humilitate sua, fiat in eis, quod ipse Dominus dicebat aliquando orans pro discipulis suis: « Nunc clarificatus est filius hominis, et Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, et Deus clarificavit eum in semetipso (*Joan. xiii*). » Etenim secundum modum vel perfectum puritatis interioris in cordibus credentium, et glorificatur Christus in pulchritudine glorificatæ humanitatis, et in gloria divinitatis apparet piæ fidei in affectibus eorum. Non enim omnium est, nec omnibus conceditur in hac vita, quod speciali quadam prærogativa gratiæ aliquibus in Evangelio Dominus repromittit, dicens. « Sunt de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis in regno suo (*Matth. xvi*). » Aliter eum vidit Stephanus in ipso articulo martyrii sui, cum « intuens in cælum vidit cælos apertos, et Jesum stantem a dextris Dei (*Act. vii*); » aliter eum videbat, cui ipse post resurrectionem suam dicebat. « Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum (*Joan. xx*). » Quem etiam aliter vident per fidem cogitando, qui digni sunt, cum soli sibi sunt; aliter, cum per afficientem gratiam ipse est in ipsis per affectum devotionis. Cum enim speculatur gloriam Domini anima sitiens ad Deum vivum, ducente gratia, offendit in Mediatorem Dei et hominum, hominem et Deum, imaginem Dei invisibilis, Dominum Jesum Christum. Quæ cum ex magnitudine bonitatis qua pro nobis homo factus est, et virtute majestatis qua Deus est sentit in seipsa splendorem gratiæ Dei, et figuram substantiæ ejus fit quod dicit Apostolus: « Nos, inquit, revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu (*II Cor. iii*). » Amat enim, et amor suus sensus suus est, quo sentit eum quem sentit; et quodammodo transformetur in id quod sentit, non enim eum sentit, nisi in eum transformetur, hoc est nisi ipse in ipsa, et ipsa in ipso sit.

Etenim sicut se habet sensus exterior corporis ad corpora et corporalia, sic est interior ad similia sibi, id est, rationalia ac divina, vel spiritualia. Interior vero animæ sensus intellectus ejus est. Major tamen et dignior sensus ejus, et purior intellectus, amor est, si fuerit ipse purus. Hoc enim sensu ipse Creator a creatura sentitur, intellectu intelligitur quantum sentiri vel intelligi potest a creatura Deus. Sensus enim vel anima hominis

cum se movet ad sentiendum sentiendo mutatur in id quod sentit : alioqui non est sensus, ut puta, sicut physici autumant, vis visibilis a cerebro per radios oculorum egressa offendit in formam vel colores visibilibus : quas cum menti renuntiat, conformatur eis mens ipsa, et fit visus. Non enim aliter videret videntis. Quod æque de cæteris sensibus intelligendum est. Sic mens pro sensu habet intellectum, eo sentit quicquid sentit. Cum sentit rationalia, ratio in ea progreditur : qua renuntiante, mens in ea transformatur, et fit intellectus. In eis vero quæ sunt ad Deum, sensus mentis amor est : ipso sentit, quicquid de Deo secundum spiritum vitæ sentit. Spiritus autem vitæ Spiritus sanctus est, de quo amat quicumque amat quod vere amandum est.

Cum enim nihil ametur, nisi quia bonum est, aut bonum putatur, datur intelligi, quoniam soli summo bono omnis amor debetur, et totus amor : et ad ipsum recurrit semper, si non captivus ac vinculus alicubi tenetur, ubi falso bono decipitur.

Amori vero nostro, affectui nostro illi naturali, sic est amor Dei, sicut corpori nostro anima sua est. Si in ipso est, vivit ; sin autem, non nisi morticinium quoddam est, quod non sentit, quod sentiendum est. Cum autem vivit homo, et sentiens per eum quod sentiendum est sentit, in id quod sentit transformatur, plus in hoc valente amantis affectu, quam vel sensu in corporibus, vel in rationalibus intellectu et unus spiritus efficitur homo cum Deo, cui afficitur. Habet enim voluntas animæ ad copulandas res etiam corporeas vim tantam, ut sensibus eas admovens tanta nonnunquam intentione sensus ipsos in eis formatos detineat, ut voluntas ipsa efficiatur amor, vel cupiditas, vel libido : ferventiore intentionis vehementia intantum rebus sensis iuhians, ut de eis ipsum corpus inhians vel amantis sic afficiat vel inficiat, ut aliquando illud in similem vel speciem vel colorem transfundat. Non hoc latuit patriarcham Jacob (*Gen. xxx*), qui colores quos volebat artificiali et naturali machinamento pecudibus nascituris indidit, ne hominis barbari nequitia laboris sui mercede defraudaretur.

Quod multo potentius digniusque agitur, cum ipse qui est substantialis voluntas Patris et Filii, Spiritus sanctus, voluntatem hominis sibi afficit et Deum amans anima, et amando sentiens, tota repente transmutetur non quidem in naturam divinitatis, sed tamen in quamdam supra humanam, citra divinam, formam beatitudinis, in gaudium illuminantis gratiæ, et sensum illuminatæ conscientiæ : intantum ut spiritus hominis qui paulo ante vix in Spiritu sancto poterat dicere, « Dominus Jesus, » jam inter filios adoptionis confidenter clamet « Abba Pater (*I Cor. xii* ; *Rom. viii*) : » nec tantum spiritus, sed et caro ejus promissæ incorruptionis et glorificationis suæ jam aliquas sentiens primitias, gratanter abneget se sibi, alacriter currens post spiritum suum, sicut ille post Deum. Et hæc est jubilatio

A beati populi scientis jubilationem, in lumine vultus Dei ambulantis in nomine ejus exultantis : quibus exaltationis justitia Deus est ; et gloria virtutis eorum ipse est. Hæc enim assumptio Domini, et sancti Israel regis nostri ; cum sentimus de eo in bonitate, qui similis factus est nobis ; et sentimus in nobis, quod et in Christo Jesu Domino nostro, cum similes efficitur ei gratanter compatiendo nunc, postmodum similem ei futuri conregnando. Nec enim major potest esse suavitas homini in hac vita, quam cum in imagine conditoris in similitudinem bonitatis ejus invenit se bene affecta conscientia. Hanc quicumque desiderat suavitatem, nequaquam onerosam habeat in exercitio fidei laboriosam necessitatem : quoniam « tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem : spes autem non confundit (*Rom. v*) ; » quia post probationem diffunditur in corde charitas : et mox per Spiritum sanctum ordinatur sua piæ menti suavitas, et fit ei in hoc crebra visitatio Dei, custodiens, sicut dicit sanctus Job (*Job x*), spiritum servi sui. Quæ enim potest esse visitatio dulcior, consolatio major, lumen divinius sperantibus, in tenebris hujus vitæ laborantibus filiis lucis, quam vel in transcurso fulguris gratiæ illuminantis oculis cordis aliquando aliquatenus videre demonstrantem, sentire promittentem, et quid apud Dominum misericordiæ et copiosæ redemptionis, quid propitiationis sit, intelligere ; laborantibus in regione mali quid in regione boni promittitur suspicere ; ante revelatam faciem gratiæ revelatam offerre faciem bonæ conscientiæ ! O ergo quicumque desideras et affectas habere in fide tua, in vita ista, gaudium, hoc diu culum Domini Dei tui esto non dubius, non hæsitans, sed certissimus arbiter cordis tui. Habe in fide certa gaudium certum in fundamento suo, fundatum cum conscientia bona ; et hoc tuum erit, et nemo tollet illud a te. Deinde postquam cœperis videre, satage ut crebrius videas ; efficacius sentias, ut incipias cognoscere. Ex hoc enim fideli suo jam illucescere incipiet nova quædam fidei facies in cognitione Dei, promittens se tantum in hac vita, plenissime vero se datura in futura vita, de qua orans Dominus pro discipulis, dicebat ad Patrem : « Hæc est vita æterna, ut cognoscant te verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (*Joan. xvii*). »

Cognitio autem hæc Dei alia fidei est, alia amoris vel charitatis. Quæ fidei est, hujus vitæ est ; quæ vero charitatis, vitæ æternæ : vel potius, sicut Dominus dicit, « hæc est vita æterna. » Aliud quippe est cognoscere Deum sicut cognoscit vir amicum suum, aliud cognoscere eum sicut ipse cognoscit semetipsum. Cognitio communis est cogniti hominis, seu cognitæ rei, ex aliquanta visione conceptam penes se in memoria habere phantasiam, qua res ipsa vel absens cogitatur, vel præsens cognoscitur. Hæc cognitio in Deo, fidei est ; non quod sit similitudo aliqua phantasmatia, sed aliquis affectus pietatis : qui ex fidei forma conceptus et commendatus

memoriæ, quoties redit ad experientiam recordantis, suaviter afficit conscientiam cogitantis. Ea vero cognitio quæ mutua est Patris et Filii, ipsa est unitas amborum, qui est Spiritus sanctus; nec aliud eis est cognitio, qua se mutuo cognoscunt et substantia qua sunt in quod sunt. Hac vero cognitione « nemo novit Patrem, nisi Filius; et nemo novit Filium, nisi Pater, vel cui ipsi voluerint revelare (*Matth. xi*). » Verba hæc Domini sunt. Aliquibus ergo revelant, scilicet quibus volunt, quibus innoscunt, hoc est, quibus largiuntur Spiritum sanctum, qui communis notitia, vel communis voluntas est amborum. Quibus ergo revelat Pater et Filius, hi cognoscunt, sicut Pater et Filius se cognoscunt, quia habent in semetipsis notitiam mutuam eorum, quia habent in semetipsis unitatem amborum, et voluntatem vel amorem, quod totum Spiritus sanctus est. Sed aliter hoc est in divina substantia, in qua cum Patre et Filio consubstantialiter ipse unum est, aliter in inferiore materia; aliter in Creatore, aliter in creatura; aliter in propria natura, aliter in gratia; aliter in donante, aliter in accipiente; aliter in æternitatis incommutabilitate, aliter in temporalis permutatione. Ibi enim mutua charitas, unitas, similitudo, cognitio, et quidquid commune est ambobus, naturaliter et consubstantialiter Spiritus sanctus; hic autem facit illud in eo in quo fit, et faciendo per gratiam in ipso est. Ibi mutua cognitio Patris et Filii unitas est, hic hominis ad Deum similitudo, de qua dicit apostolus Joannes in Epistola sua: « Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (*I Joan. iii*). »

Similem enim ibi esse Deo, videre Deum, sive cognoscere erit: quem in tantum videbit, sive cognoscat, qui cognoscat vel videbit, in quantum similis erit: in tantum erit ei similis, in quantum eum cognoscat vel videbit. Videre namque ibi seu cognoscere Deum, similem est esse Deo; et similem ei esse, videre seu cognoscere eum est. Hæc cognitio perfecta vita erit æterna, gaudium quod nemo tollet habenti. Nequaquam enim hic plenum esse potest, quod non nisi in plena Dei cognitione impleri potest, quia quæ de Deo hic sciuntur vel cognoscuntur, nequaquam sciri possunt vel cognosci, sicut in vita illa, ubi videbitur facie ad faciem, et sicuti est. Qui cognitionis modus non est hic expectandus ab ore alicujus hominis, quia non potuit adlisci ex ore ipsius Veritatis. Non quod Dominus non potuerit docere, sed humana infirmitas non posset portare. Nec tamen hic omnino eum aufert a dilectis dilectoribus suis, ut sciant quid desit sibi. Etenim pauperum spiritu amori indigo et egeno, et ad id quod amant anxio, superfertur Spiritus sanctus amor Dei, hoc est facit opera sua in eis, non per indigentiam necessitatem, sed per abundantiam gratiæ et beneficentiæ suæ. Hoc significabat, cum superferebatur super aquas (*Gen. i*), quæcunque fuerint aquæ illæ.

Sicut enim sol superfertur aquis calefaciens eas

PATROL. CLXXX.

A et illuminans, et calore suo trabens eas ad se vi quadam naturali, ut pluvias inde subministret terræ sitienti, in loco et tempore misericordiæ Dei; sic amor Dei amori fidelis sui superfertur aspirando et benefaciendo rapiens eum ad se naturali quodam appetitu se sequentem, et instar ignis vim habentem naturalem sursum tendendi; et unit eum sibi, ut creditus cum Deo unus cum eo fiat spiritus hominis et credentis. Quodque communiter vocantur Pater et Filius, « Spiritus enim est Deus (*Joan. iv*). » quodque proprie vocari oportuit Spiritum sanctum, qui non tam est unius eorum, quam in quo apparet communitas amborum, ipsum vocabulum spiritu: communicat homini ipse Spiritus sanctus, ut secundum Apostolum (*I Cor. vi*), sit homo Dei cum Deo unus spiritus, et gratia nominis, et affectu virtutis: non unus tantum homo, sed multi homines cor unum habentes in ipso et animam unam ex derivatione illius summæ charitatis, in cujus fonte est, quod est unitas Trinitatis.

Et hæc est mira Creatoris ad creaturam dignatio, magna gratia, incogitabilis bonitas, pia creaturæ ad Creatorem fiducia, dulcis accessus, bonæ conscientiæ suavitas, in amplexu et osculo Patris et Filii, qui Spiritus sanctus est, hominem quodammodo invenire se medium, et ipsa charitate Deo uniri, qua Pater et Filius unum sunt, in ipso sanctificari, qui sanctitas est amborum. Hujus boni sensus, et suavitas experientiæ, quanta potest esse in hac misera vita et falsa, jam quamvis non plena, vera tamen est vita, et vere beata; in futuro futura plena et plene beata, et incommutabiliter æterna; scilicet cum cognoscat Paulus sicut et cognitus est (*I Cor. xiii*), cum evacuabitur quod ex parte est, et veniet quod perfectum est, cum videbitur Deus sicuti est. In hac enim vita cognitionis hujus plenitudinem promittere periculosa præsumptio est; et in hujusmodi sicut circa credenda infidelitas, sic circa intelligentia temeritas cavenda est. Sed regat interim auctoritas fidem, veritas intelligentiam.

Interim etenim etsi non potest Deus videri, vel cognosci sicuti est, non parum proficit proficiens, si nil pro Deo suscipit quod ipse non est, ut quidquid corporeum locale occurrerit, quidquid alicujus prætulit formam qualitatis vel dimensionem quantitatis, respuat mens fidelis et improbet: ipsamque veritatem sicut potuerit cogitet, et certissime eam cognoscat et amet; quæ quam vera sit, ex hoc evidenter dignoscitur, quia etiam non cognita amatur. Hæc veritas Deus est, qui est quod est; et ex quo, et per quem, et in quo, est omne quod est: hoc ipsum summum bonum est, ex quo, et in quo, et per quem est bonum, bonum quodcumque est. Remove quæcunque ex veritate vera, quæcunque ex bono bona sunt; ipsamque veritatem, ipsum bonum cogita, si potes. Quis cogitat, et non amat? Nimirum Deus est idipsum est, quod cogitare et amare idipsum est. Ipsum dico, non de ipso. De ipso enim multi cogitant, qui non amant, ipsum

autem: nemo cogitat, et non amat. Semper vero inhiandum est, ut quantum datum fuerit, gustetur quam suavis est Dominus, cum vero mens pia, mens humilis, admitti non meretur in illam puritatem, propter suam impuritatem, vel si admittitur ad gustandum, non sufficit stare ad fruendum propter suam imbecillitatem, non sine gemitu amoris et lacrymis doloris, inde pellatur, et amplectatur bonitatem Domini ad disciplinam: bonitatem in eo quod indigna admittitur; disciplinam, quod repulsa eruditur; feratque patienter, quandiu mundatur, et dignam se faciat, quæ crebrius admittatur, diutius immoretur: ubi et aliquando in æternum habitare mereatur, ut possit esse in Christo, ubi ipse est; in Patre esse cum illo, in quo ipse est. Quod non est hujus vitæ, sed ejus in qua videbitur sicuti est: videbitur, cognosceretur, non credetur. Utinam intelligeremus quæ dicimus. Videt hæc, intelligit hæc beatus populus, qui scit jubitationem, qui ambulat in lumine vultus Dei. Non vero verba jactamus, verbis involvimur, et impedimur ab eo quod nullis verbis exprimi potest: et tamen non nisi verbis de eo aliquid dici potest. Suas enim formas verba habent in significandis rebus in locutione; et eas imaginant in loquentis vel audientis cogitatione. Et cum significant formas et formata, mentem ab interioribus suis foras trahunt ad res, quarum ipsa signa sunt. Cum vero rerum spiritualium vel divinarum signa sunt, intus quidem nos mittunt, sed intro non nisi impediunt, et oculis mentis caliginem obducunt. Sic enim mentem admissa inficiunt imaginationibus suis, ut vix sine eis cogitari possint spiritualia vel divina, quarum nullæ penitus forme vel imagines sunt.

Verbi gratia, Deus quid est? Nomen timoris. Dominus quid est? Nomen potestatis. Si rei ipsius nomen requiris, « Ego sum », inquit, qui sum (*Exod. in*). » Hoc nomen, sicut ipse dicit, ei est ab initio, quia ad significandam rem, nullum ei aliquando verbum proprius accessit. Non tamen sicut est exprimit, quia pertransit, quod autem significat, est æternum, nec plene illud significat, nisi verbum coæternum. De ipso ergo multa multis edicere fas est, ipsum autem cui præter ipsum? Amor tamen, amor illuminatus, qui intus Deo loquitur, melius hoc agit; et humilis devotio, cujus conatus pietas est, accessus oratio, inventio, vel intellectus, ipsa rei fruitio ubi colloquitur affectus et gratia, respondent sibi fides et intellectus: spes et res conveniunt, misericordia et veritas obviant sibi, justitia et pax se osculantur. Sed quia fides nutrit amorem, quæ sanat ad hæc oculum mentis, quod intelligimus, sine obscuritate capiamus, quod non intelligimus, siue ambiguitate credamus nec a verbis omnino recedamus, quandiu nescientibus eorum ministerio ingeritur nobis quod verbis nobis percipiendum est, et tamen sine omni verborum forma credendum est nobis. Nam et ideo Verbum Dei in forma hominis apparuit, ut multifariam multisque modis olim Deus

A locutus patribus in prophetis, novissime diebus istis loqueretur nobis in Filio (*Hebr. 1*): hoc est efficaciter, sicut in ipso Verbo suo, quia quod temporaliter et corporaliter in eo siebat, quasi ad suscipiendum manibus fidei porrigebat: ipsum autem Verbum, per quod facta sunt omnia, per corporalia et temporalia purgandis promittebat: et purgatis in æterna beatitudine plenius contemplandum et habendum reservabat. Ubi sicut Christus non secundum hominem cognosceretur; sic et hic a desiderantibus aliquatenus eum supra hominem cognoscere verbis quæ de eo sunt non nimis inhæreatur, sed eis quasi navigio a fide ad speciem transeat. Cum enim dicitur, quia « Pater in Filio, et Filius in Patre est (*Joan. xvii*), » et ipsi in nobis, et nos in ipsis, si verbotenus hæc intelligimus, quid nisi idolum in cordibus nostris fabricamus? Cum enim locus sit unicuique ubi est, si ex his verbis cogitamus locum vel locale quid in Deo, longe a veritate aberramus. Sicut igitur jam dictum est sive in verbis, sive in verborum formis non parum proficitur, si nihil in corde cogitatum pro Deo recipitur, quod ipse non est, quandiu non potest cogitari Deus, sicuti est. Sed cum alius sit Pater, alius Filius, hoc est esse Patrem in Filio, id esse quod est Filius; hoc esse Filium in Patre, id esse quod Pater est. Nos vero sumus in eis per piam affectionem, ipsi vero in nobis per misericordissimam pietatis ejus operationem. Sed et illa verba Domini, et hæc nostra illa exponentia usu vel ratione docuimus diceré os nostrum, et cogitare nostrum quoties volumus, quæ tamen non aliquando intelligimus, nisi per affectus experientiam, et interiorum sensum amoris illuminati, etsi multum velimus. Ideo ipse Dominus apparens in carne hominis, sicut de mundo abstulit vanitatem idolorum, sic dum cogitationibus Deum proposuit in Trinitate unitatem, Trinitatem in unitate, fulgurans coruscatio divinitatis omnem tulit a cogitatione fidei, de Deo vanitatem imaginationis. Cum enim divinitatis intellectum docuit esse supra homines, suo inde modo docuit cogitare homines. Omnia ergo facta vel verba Verbi Dei unum nobis verbum sunt; omnia quæ de eo legimus, audimus, loquimur, meditamur, sive provocando amorem, sive incutiendo timorem, ad unum nos vocant, ad unum nos mittunt, de quo multa dicuntur, et nihil dicitur, quia ad id quod est, non pervenitur, nisi occurrat ipse qui quæritur, et illuminet vultum suum super nos, et illustret faciem suam, ut in lumine vultus ejus sciamus qua gradiamur. Vultus ejus sensui amantis innotescens voluntas ejus est, facies ejus cognitio veritatis ejus. Nec unquam bene de Deo sentitur, nisi cum Deus facie hac formatur, vel faciei huic conformatur sensus de Deo sentientis: nec de sensis bene judicatur, nisi de vultu illo prodeat judicium judicantis; nec bene quid agitur, nec bene aliquando vivitur, nisi inde formentur actus vel vita, secundum Deum vivere volentis; nec inde quæritur, nec inde accipitur nisi ex dono gratiæ omne meritum præve-

nientis. O ergo, quem nemo quærit vere, et non invenit, quippe cum ipsa veritas te quærendi in conscientia quærentis non suspectum jam habeat responsum aliquatenus inventæ veritatis; inveni nos, ut inveniamus te; veni in nos, ut eamus in te, et vivamus in te, quia vere non est volentis, neque

currentis, sed tui miserentis. Tu prior inspira, ut credamus; tu conforta, ut speremus; tu provoca et accende, ut amemus; totumque de nobis tuum sit, ut bene nobis in te sit, in quo vivimus, moveamur et sumus.

ÆNIGMA FIDEI.

(Bibliotheca Cisterciensis t. IV, p. 93.)

Humanæ infirmitatis religiosa confessio est, de Deo hoc solum nosse, quod Deus est. Cæterum essentiam ejus vel naturam, et secreta illa imperscrutabilis judicii ejus decreta investigare quidem et perscrutari pium est: quæ tamen cum mens terrena non penetret, inscrutabilia et investigabilia esse constandum est. Quorum alterum religiosæ voluntatis est, alterum imperscrutabilis naturæ. Unde et Apostolus, cujus fidem homo sæculi non capit, et cujus sensus dicta alius præterquam ipsius verba non explicant, perscrutando et investigando ea stupet: et dicit: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus (Rom. 11). » Ubi ergo tanta fortitudo trepidat, humanæ verecundiæ modum religiosa omnipotentis fides concludat, neque se infirmitas intelligentiæ nostræ ad perscrutanda ea quæ perspicendi naturam non habent, extendat. Si enim cernentibus solis claritatem virtus rontuentis virtute luminis obstupescit, intantum, ut si quando causam radiantis lucis sollicitius acies curiosæ contemplationis inquirat, usque ad emortuum videndi sensum oculorum natura revocetur, accidatque magis nitendo videre ne videat: quid nobis in Dei rebus et sole justitiæ expectandum est? Nonne volenti supersapere incumbet stultitia? Nonne ipsum acre intelligendi lumen stupor hebetis desipientiæ occupabit? Non enim causa inferior causam naturæ potioris intelligit, nec subjacet humanæ conceptioni ratio cælestis. Nam intra conditionem infirmitatis erit, quidquid infirmi hominis conscientiæ subdetur. Sed in quantum ratio cælestis se permittit intelligi, in tantum expetenda est; ne si contenti ejus indulgentiæ moderamine non sumus, amittamus indulta. Estne ergo in Deo, quod percipi possit? Est plane, si modo hoc velis, quod possis. Cæterum si ultra quam potes, speres, id quoque quod potuisti, non poteris. Visio namque facie ad faciem, et plena cognitio nemini hic datur, sed pro merito fidei, qua credimus hic quod non videmus, in futuro promittitur. Habemus enim interim hic promissorum bonorum lumen in fide: in qua tanquam per speculum et in ænigmate felicium rerum, et futurorum bonorum imaginem intuemur. Si enim quæritur, utrum in

B hac vita mortali a mortali homine potest videri Deus, respondemus, potest: sed non corporeis oculis, sicut videmus hunc solem; vel mentis obtutu, sicut unusquisque semetipsum videt aliquid quærentem aut scientem; sed fide, quæ canonicarum Scripturarum auctoritate muniatur.

Visus est tamen a Patribus ea specie quam voluntas elegit, non natura formavit (Aug. epist. 112). « Deum enim nemo vidit unquam, » ait evangelista Joannes (Joan. 1); utique sicut videntur ista, quæ visibilia dicuntur. Propter quod et continuo subjunxit: « Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse narravit. » Deum enim corporeis oculis istis nemo unquam vidit; sed narrante Unigenito, qui est in sinu Patris, narratione ineffabili, creatura rationalis munda et sancta impletur de visione ineffabili: quæ sic potest intelligere narrantem, sicuti verbum non sonus auribus strepens, sed imago mentibus innotescens, ut illud ei interna et manifesta luce clarescat, quod dictum est a Domino: « Philippe, qui videt me, videt et Patrem (Joan. xiv). » Desiderium enim veraciter piorum, quo videre Deum cupiunt, non, ut opinor, in eam speciem flagrat contuendam, qua quando vult, sicut vult, apparet quod ipse non est, sed in eam substantiam, qua ipse est id quod est. Videri enim hic mundo corde potest, comprehendendi non potest. Sed in hac quæstione Deum videndi, plus mihi videtur valere vivendi modus, quam loquendi. Nam qui didicerit a Domino Jesu Christo mitis esse et humilis corde, plus in hoc cogitando et orando proficiet, quam legendo vel audiendo, quamvis nonnunquam et legendo et audiendo proficiat. Nemo autem se dicat velle Deum videre, qui mundando cordi curam tantæ rei dignam noluerit impendere. Nemo enim valet Deum videre et vivere; quia necesse est attrahi ab hac vita mentem, quæ in illius visionis ineffabilitatem assumitur. Alterius namque et potioris vitæ est visio illa, quæ in futuro promittitur, sed jam hic in cunctis filiis gratiæ inchoatur.

Unigenitus ergo Filius Deitatis naturam atque substantiam insonabiliter narrans dignis idoneisque oculis tanto conspectui, etiam in hac vita invisibiliter monstrat: et qui potest Deum invisibili-